

• broj 120
• 24. april 2002.
• cena 50 dinara

HA

NEDELJA ODLUKE

Zašto Đinđić ne sme da hapsi Mladića



Velimir Ilić:
Perišić nije
jedini špijun
u vladi

Sindi Models:
Neću da se
slikam gola, čekam
da me zaprose



Šta čitaju na Zapadu

Posle svega što je napisano, šta još može da zainteresuje zapadnog čitaoca? Šta može da ga zainteresuje u moru priča koje mu se nude u gollicavim žanrovima oslonjenim na najsnažnija ljudska osećanja, ljubav i strah, zanos i strepnju? Ima li išta što se može dodati već napisanim ljubavnim pričama, detektivskim ili špijunskim zapletima, ratnim trilerima ili čudovišnom horor, naučnoj fantastici i epskoj fantastiji, svedočanstvima o stvarnim i tobožnjim ekstremima života i avantura, podvizima i padovima, slikama društvenog i poslovnog uspeha i propadanja, porodičnim dramama i svakovrsnim predstavama nasilja koje je naselilo svakodnevicu, dramama na prelazu iz jedne u drugu životnu dob, iz jednog u drugi kulturni milje, i drugim izazovnim temama. Može li se tome još nešto dodati pa da zapadni čitalac, preplavljen ovakvom ponudom i ovakvom vrstom štiva, na to reaguje sa novom svežinom i zanimanjem?

Pitanje se, naravno, ne odnosi samo na to da se reaguje u metrou i vozu, gde savre-

Šta se u mnoštvu knjiga predstavljenih na pre desetak dana završenim sajmovima knjiga u Londonu i Parizu može izdvojiti kao nova pojava? Ima li uopšte novih pojava ili su sve zapravo stari književni fenomeni, tek malo osveženi i preobučeni u novo ruho?

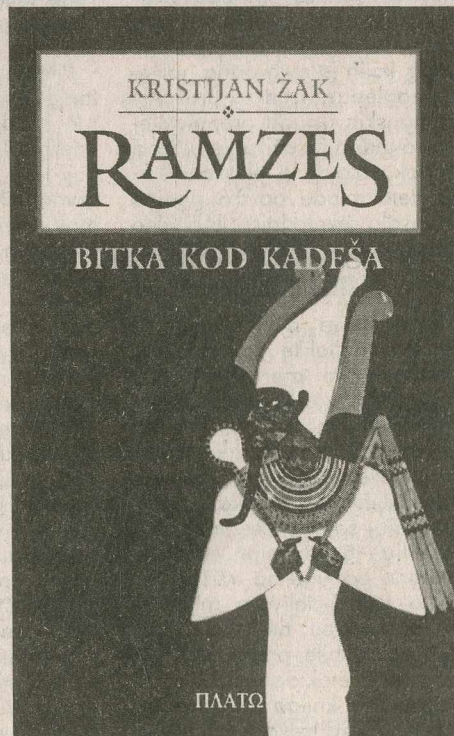
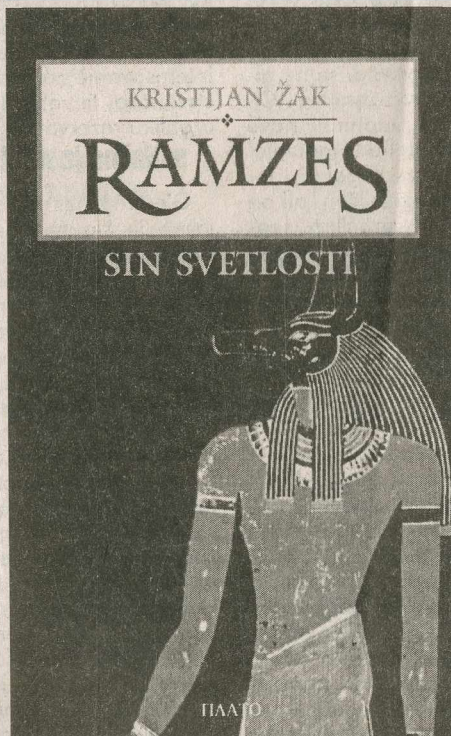
ni čovek voli da čitajući skrene sebi pažnju sa putovanja kako ga ne bi obuzeo užas da prosečno bar dva sata, dakle tokom nedelje čitav jedan dan, utroši na rastojanju od mesta na kojem živi do mesta na kojem radi. A to što radi guta većinu njegove snage i ostaje mu mali deo vremena za sve što inače čini život, pa zar bi još u taj ostatak stvarnosti trebalo da smesti neke knjige i da nešto čita? Zato, zar ima išta što može dovoljno da ga potrese, naročito ako je već video sliku nekog detenceta raznetog na Bliskom istoku, poput pisca ovih redova pre nekoliko dana na ulazu u londonski metro. Ali, čovek bi trebalo da čita ne zarad samozaborava, kao u metrou i vozu, već onako kako čitaju mladi ljudi dok u tekstu pronalaze izazov i priliku za samooblikovanje, izvorište

povlašćenih saznanja o sebi i svetu. Snaga i bujnost strasti iskušavaju se u najfinijim osećanjima koja su u takvim slučajevima vezana za povlašćena štiva. Postoji li, dakle, još neki tekst koji će tog i takvog, na sve naviklog i na sve oguglalog, čitaoca moći da potrese, uzbudi, privuče, da ga otrgne od tupog i dosadnog ponavljanja svakoga dana?

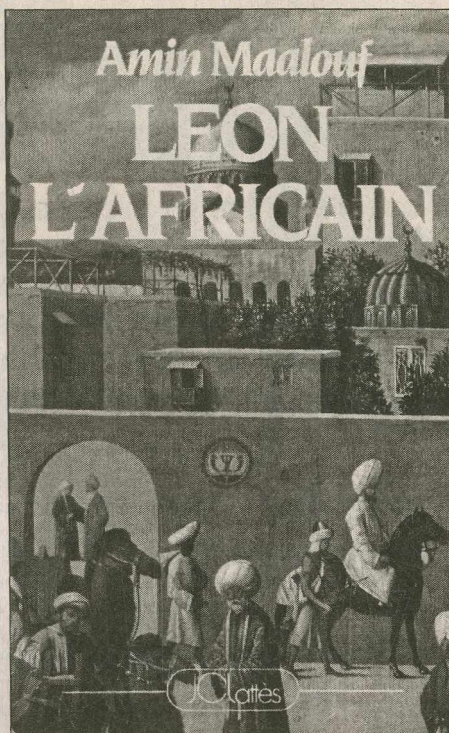
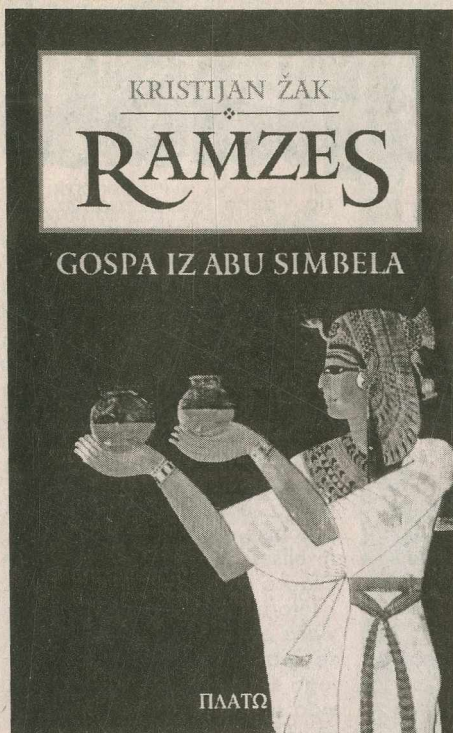
■ Šta se zaboravlja

Prilike u svetskom izdavaštvu zavise od gotovo nezamislive hiperprodukcije knjiga, ali smo ipak svedoci stalne brige o tome kako savremeni mediji, elektronsko i informatičko okruženje u kojem se čovek danas nalazi predstavljaju veliku opasnost za civilizaciju knjige - za svet biblioteka i štampanih stranica uopšte, a ne samo priča i stihova - koji smo navikli

da vidimo kao nezaobilaznog pratioca, zapravo kao pretpostavku za opstanak civilizovanog čoveka. Taj svet knjiga je okosnica kulture i kulturnog posredovanja u svetu. Često se tvrdi da se knjiga povlači pred drugim medijima, a posebno pred savremenom tehnikom koja je omogućila svet kompjutera i Interneta. Sa jedne strane, dakle, čitaoca destimulise stalno ponavljanje krajnosti, preobilje istoga u kojem se sve nivelise. Sa druge strane, tog čitaoca sile savremenih medija i informatičkih pomagala odvlače od sveta knjiga. Ali, dok se gradi ovakva slika mnogo toga se olako zaboravlja. Previđa se, na primer, da je pojava filma, a zatim televizije predstavljala isti takav izazov za civilizaciju knjige, pa je iz decenije u deceniju, uprkos oštroj konkurenciji novih medija, ipak bivalo sve više knjiga. Izdavačka industrija beležila je stalan, povremeno i vrtoglav rast koji su samo veliki svetski sukobi, a i oni privremeno, zaustavljali. Zato valja odmah reći kako i u elektronskom okruženju, u doba informacija, donedavno nezamislive pristupačnosti podataka i protoka informacija, sta-



Čitalac je pred zagonetkom istorijskog znanja poverenog priči



tistika pokazuje da štampanih stranica ima sve više, i kako se broj objavljenih knjiga na Zapadu, gde je moderna tendencija najsnažnija, umnožava, a ne, kao u olako izrečenim predviđanjima, umanjuje. To je situacija koja se ponavlja od Eskarpijevih izveštaja iz šezdesetih godina do prošlogodišnje statistike. Promet knjiga, na primer, u Francuskoj porastao je za oko šest odsto, dakle mnogo više od privrede. Knjiga, na primer, ne trpi iste procese koji su zahvatili poštu i zbog kojih je ovih dana najveća engleska firma za pružanje poštanskih usluga prepolovljena, a jedno istraživanje u Srbiji je pokazalo da je tek svako sto-to dete mlađe od 16 godina napisalo razglednicu ili obično pismo.

■ Ima li novog

Najvažnije izdavačke tendencije najlakše se zapažaju na najvećim manifestacijama posvećenim knjizi, kao što je Sajam knjiga u Frankfurtu na kojem je u nepreglednim halama izloženo oko pola miliona najnovijih naslova koji predstavljaju samo recentnu, najsvježiju produkciju, nikako ukupnu ponudu na tržištu. Šta se u tom i takvom mnoštvu knjiga koje su, premda u manjoj meri, bile predstavljene i na pre desetak dana završenim sajmovima knjiga u Londonu i Parizu, može izdvojiti kao neka

vrsta nove pojave?

Ima li uopšte novih pojava ili su sve zapravo stari književni fenomeni tek malo osveženi i preobučeni u novo ruho? Interesovanje čitalaca i dalje se najlakše i najuspešnije vezuje za uobičajene žanrove, kao što su trileri, ljubavni romani i fantastika, posebno ako se u njima može prepoznati štivo koje će zadovoljiti maštu i potisnute želje, ili probleme sredovečnih žena koje, kao i u XVIII veku, čine najveći deo čitalačke publike.

Pitanje novog svodi se na pitanje osvežavanja žanrova. Cime i kako im udahnuti novu energiju? Simbolički materijal koji stoji na raspolaganju, naravno, nije neograničen, ali on ipak varira u različitim segmentima književnog tržišta. Jedna tendencija, međutim, može se zapažati jer ona upućuje na nešto što se ne bi očekivalo, a to je obnova istorijske podloge i interesovanja za istorijsku fikciju u pripovedanju. Ovako nešto, međutim, kao da je u neskladu sa slikom istorije koja počiva na predubedenju kako je istorija društvenih promena i ideoloških projekata završena, a istorijska saznanja krajnje nepouzdana i vrlo često plod mašte i načina pripovedanja o prošlosti. Slika savremenog liberalnog društva posle pada Berlinskog zida data je kao opšti obrazac sreće koju zajednički život i zajedničke in-

stitucije u jednoj zajednici obezbeđuju, ali se vešto prećutkuje da se time samo jedan krak savremene civilizacije projektuje na sliku čitavoga sveta. Takav neosvešćeni postupak ostavlja za sobom teške posledice, od demonstracija moći i potrebe da se sve što je drugačije poništi, sa jedne strane, do neodoljive fascinacije upravo onim što je različito, i potrebe da se ono pribavi po svaku cenu. Na ovom drugom tasu, naravno, počivaju ideologija multikulturalizma i nezapamćeno interesovanje za sve što deluje egzotično, te volja da se to, ali u obliku rezervata, sačuva.

■ Važna je neobičnost

Gledano iz ovakvog ugla, jasno je šta će obeležiti novi susret sa istorijom u literaturi koja predstavlja veliku obnovu istorijskih tema. Pored istorije kao priče o moći, važno je da se odslikava i neobičnost, raznolikost prošlosti. Uz junaka čiji je heroizam okosnica priče ide i društveni uspon, a uz sliku daleke prošlosti neobičnost društva i načina života, u čemu leži izvor egzotike. U tom obrascu sajmovi knjiga donose čitave sekcije istorijskih romana u kojima ništa nije ostalo postrani, nema tog predela na kugli zemaljskoj i nema te epohe koja nije poslužila kao ambijent u kojem se odigrava neka od priča bliskih logici trilera. Ali uz ta daleka imena koja ov-

de nismo videli i čitali ide i jedna pojava koja sve više privlači pažnju, a to su ciklusi uzbudljivih priča vezanih za istoriju Egipta koje je u romane pretvorio Kristijan Žak. Odnedavno njegova dela mogu da se čitaju u prevodu i kod nas. Prva trilogija Kristijana Žaka „Egipatski sudija“ već je rasprodana, a delovi novog, još većeg, ciklusa „Ramzes“, čijih se pet tomova ubrzano pojavljuju jedan za drugim, već nekoliko meseci su u vrhovima bestseler lista.

Imperijalno iskustvo i društvena organizacija na Zapadu u samoj su osnovi društvene samosvesti, pa i to pomaže recepciji Žakovih romana. Zato je od posebnog interesa mogao biti upravo onaj deo prošlosti koji svedoči o visoko organizovanom i moćnom društvu i egzotičnim slikama jedne daleke civilizacije, kakva je egipatska. U Egiptu je zapadni čitalac lako prepoznao ono što je istovremeno potpuno različito od njegovog okruženja, ali isto tako čvrsto strukturirano i namenjeno umnožavanju društvene moći. U to je Kristijan Žak spleo svoje dominantne figure koje govore o klasičnoj pikarskoj, avanturističkoj putanji između izazova i društvenog uspeha, ljubavi, prijateljstva i vernosti, odnosno mržnje, konkurencije i izdaje. Ne upuštajući se previše u nedokučive tajne književne imaginacije, Kristijan Žak se zado-

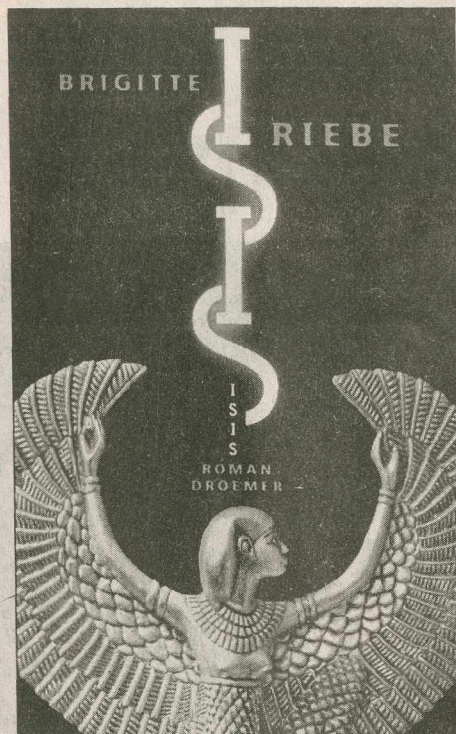
Sajmovi donose čitave sekcije istorijskih romana, nema epohe

Christian Jacq Ramsès



La dame
d'Abou
Simbel

Massacreur, le lion de Ramsès, poussa un rugissement qui figea d'effroi les Égyptiens comme les révoltés. L'énorme fauve, décoré par le pharaon



BRIGITTE

RIEBE

ISIS
ROMAN
DROEMER



CHRISTIAN JACQ

La loi
du
désert

ROMAN
**

PLON

voljio da linearno vodi naraciju i prati ljudsku sudbinu kroz zaplete od kojih je satkana. Toliko je interesovanje za delo ovog pisca u skoro svim zapadnim zemljama da to već prevazilazi razmere jednog običnog izdavačkog fenomena. To ima takve i tolike razmere da kada nekom francuskom izdavaču usput kažete kako ste objavili Kristijana Žaka, kako je on „važ“ autor, kolegama odluta pogled pun zavisti i uvažavanja, što nije uobičajen odnos prema našim izdavačkim prilikama, naprotiv.

Ono što odvaja dela Kristijana Žaka od uobičajenih predstava o pisanju besteslera jeste i jedna odlika zbog koje se njegove knjige mogu kulturološki podržati. Ovaj francuski autor je, naime, profesor, izuzetan poznavalac drevne istorije, a njegove knjige zasnovane su na stvarnom istorijskom i arheološkom poznavanju starog Egipta. Otuda, ma koliko neki detalji u njegovom pripovedanju delovali nestvarno, pa čak i pomalo shematično, kao da su podvrgnuti potrebama žanra, oni su zapravo verno romansirane slike materijalne civilizacije, običaja, kulture jednog drevnog i vrlo zagonetnog doba. Književna imaginacija ovde tesno sarađuje sa znanjem i njegovom prezentacijom, čak bi se moglo reći kako pokazuje da pripovedanje nije neraspoređeno prema

znanju. Promocija znanja koju je Žak doživeo kao doktor nauka, i promocija znanja koju njegov atraktivan pristup obezbeđuje među studentima, tako su samo delić one promocije egipatske kulture koju je njegov neortodoksn pristup obezbedio. Moglo bi se reći da u njegovim delima trijumfuje ne književno umeće, već volja i sposobnost da se sopstveni zanos i opsesije prezentiraju najširoj čitalačkoj publici. Žak je autor i romana o Tutankamenu i Solomonu, istoričaru Šampolionu koji je dešifrovao hijerogliffe i drugih, ali isto tako desetina knjiga eseja i studija o starom Egiptu.

■ Žena u središtu

Istim ovim putem, što samo pokazuje koliko ova pojava nije usamljena, kreće se u nemačkoj literaturi Brigitte Riebe, takođe doktor istorijskih nauka. I njene su storijske iz egipatske civilizacije oslonjene na njeno dobro, akademski pouzdano poznavanje prošlosti, ali je njen pripovedni interes okrenut ka velikim, moćnim ženskim figurama. Njen roman „Tamnoputa žena sa Nilom“, preveden na više jezika a sada na putu i ka našem čitaocu, pored toga što gradi most ka prošlosti, ističe se i po tome što razvija sliku tolerancije do koje je savremenom svetu veoma stalo. Opirući se da se njena proza olako odredi kao

„ženski roman“, što je izdavač koristio da ga uspešnije promoviše, Riebe je ipak pokazala da je figura žene i njena sudbina u središtu narativnog interesa. Uticaj tzv. crne Afrike na egipatsku kulturu, često zanemaren i prećutan, samo je prilog nužnosti da se naši pogledi na prošlost preispitaju. Tako je sudbina tamnopute Nubijke Sati više od slike karaktera junakinje, ona je mesto susreta drevne civilizacije sa njenim prećutanim okruženjem. Njena knjiga bila je povod da se kritičar Wolfgang Griep podseti bestseler Mike Valtarija iz pedesetih godina, ukazujući i na to kako se ciklusi interesovanja mogu obnavljati, što samo pokazuje koliko bi i njena najnovija knjiga „Izis“, objavljena ovih dana, mogla da bude uspešna.

Savremeni zapadni čitalac stoji pred zagonetkom istorijskog znanja poverenog priči i pripovedanju. On se oduševljava i drugim domenima istorije, kao što je to kultura Azteka u ciklusu romana Gerija Dženingsa, ili helenska istorija u izuzetno popularnoj trilogiji Valerija Masima Manfredija o Aleksandru Makedonskom, da time upotpunimo ovaj kratki pregled susreta priče i istorije na Zapadu. A da se ne mora ići do tako daleke prošlosti, možda bolje od svih pokazuje stručnjak za renesansnu istoriju Amin Maluf, takođe jedno

novo ime čija dela u prevodu takođe kreću i ka našem čitaocu. Neobični susreti Arapa i Evropljana, u rasponu od krstaških pohoda do razmene znanja koja je uzdigla Evropu i začela novi vek kao eru razuma i modernizma, poslužili su Malufu kao podloga ne samo za dočaravanje neobičnosti ljudske sudbine, poput Lea Afrikanca, već i za potragu za najtajnovitijim znanjem, knjigom u kojoj se krije ime boga. Takav siže naveo je i Umberta Eka, pisca koji je ovu vrstu istorijskih rekonstrukcija, pa i mogućnost da istaknuti profesor postane romanopisac, otvorio za savremenu književnost, da Malufa i njegove knjige posebno preporuča.

U vremenu u kojem se obnavlja Aleksandrijska biblioteka, koju su uništili prvo Rimljani a zatim hrišćani, pokazujući jedno lice evropskih pohoda koje se nerado gleda i najčešće zaboravlja, susreti kultura, upravo kao i sureti znanja i pripovedanja, načini da se oživi slika prošlosti i savremeni čovek suoči sa drevnim prizorima, da se njegova svest o sopstvenom postojanju proširi, svakako zaslužuju posebnu pažnju. Naročito kada se sve to odigrava uz pomoć knjiga od kojih su neke već i u našim knjižarama, a druge će to biti do kraja ove i u sledećoj godini.

ALEKSANDAR JERKOV

Koja nije poslužila kao ambijent u kojem se odigrava neka od priča